

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

פרשת כי תבוא גיליון קל"ה (שנה ג') | אלול תשפ"ו

פחלק מחצרתו של משה רבנו על מצות התורה, עוסקת תחלת הפרשה דיני כפורים ומעשרות אך המושג הפרשה עוסקת בבית שנקמת עם בני ישראל לשמו את המצות, כאשר משה רבנו מרחיב בפרכות שיבואו כשישמעו מקול ה' וינגד 98 קללות אם יתנהו להפך.

ברשימות קבלות טובות שקיבל על עצמו הגאון רבי אליעזר הלוי לוי זצ"ע (ר"מ ביישיבת קעלם, ואב"ד דטרויט בארה"ב) לקראת יום הכיפורים שנת תשי"ט נכתב: "ללמוד פרשה חומש עם רש"י ז"ל בכל יום בלילה לפני השינה".

דווקא פירות אלו, להורות שמצות ביכורים היא התיקון לחטא המרגלים.

שמחתי ושימחתי

פסוק זה אמנם מדבר על אכילת מעשר שני, שיש לאוכלו בשמחה בירושלים, וכן לשמח בו הלויים והעניים והעבדים. אך כאן למדנו בלשונו של רש"י גם את היסוד של 'עשיתי ככל אשר צויתני' - 'שמחתי ושימחתי בו', עד כמה חשוב לפני הקב"ה כאשר יהודי משתדל לשמח יהודים אחרים, להרנין את לבבם, ולשובב את נפשם.

שמעתי בקול ה' אלקי עשיתי
ככל אשר צויתני (דברים כו, יד)
עשיתי ככל אשר צויתני -
שמחתי ושימחתי בו (רש"י).

שווה להפסיד עולם הבא...

הזדמנו פעם שני גאוני ומאורי הדור, הגה"ק בעל 'חפץ חיים' ז"ע, והגה"ק בעל 'אמרי אמת' מגור ז"ע, לנסוע יחד בקרון אחד ברכבת. בכל תחנה המתניו ברציף המוני יהודים ששמעו על הנסיעה המשותפת, ובאו לקבל את פניהם של שני צדיקי הדור. האמרי אמת נעמד בחולו, הושיט את ידו ובירך לשלום את ההמונים, ואילו החפץ חיים נשאר יושב על מקומו, וסירב לקום ולהביט על הקהל הגדול שבאו לכבודו.

פנה האמרי אמת אל החפץ חיים ושאל: 'הלא ציבור גדול התאסף כאן, לא רק לכבודי, אלא גם לכבודכם, ומדוע לא תעמדו כדי שיזכו כולם לראות את פניכם ולהתברך מפניכם?!

ענה החפץ חיים: כתוב בתלמוד ירושלמי (פאה פ"ח ה"ו) שבשמים מנכים לאדם מזכויותיו על הכבוד והשבח שקיבל בחייו, ואיני רוצה שיגרע משכרי בעולם הבא! השיב לו האמרי אמת: "אכן, יתכן שעל ידי הכבוד ינכו לנו מהעולם הבא, אבל בשביל לשמח יהודים מותר וכדאי אפילו להפסיד חלק מהעולם הבא!"

שמע החפץ חיים את דברי האמרי אמת, ותוך כדי דיבור קם מלוא קומתו ואמר: "מצווה לשמוע דברי חכמים!" ונעמד ליד החלון כדי שהקהל יוכלו לראותו, והאציל מברכותיו על הקהל הנרגש שעמד בחוץ.

לשמח עם פיוטים

ביתו של הגאון רבי שלום מאשש ז"ע, רבה של ירושלים, פתוח היה לכל דכפין, נכנסו ויצאו שם אנשים מכל רבדי האוכלוסייה, גם אנשים פשוטים שבפשוטים שהגיעו לקבל מילת חיזוק ושמחה מפי הרב. 'אני רבה של ירושלים' אמר 'לא רק הרב של תלמידי החכמים, אני צריך שגם הפשוטים ירגישו שהם מקבלים מהרב מה שצריכים'.

לדעת חכמה ומוסר להבין

פניני מוסר, חכמה, וחיוק, מתוך פסוקי הפרשה

לנו דוגמא חיה של הכתוב 'היה חייך תלאים לך מנגד' - כל החיות שלי תלויה כאן על העמוד הזה המספק לי נזילים וחיות...

אסור להיות שוטה

והיית מושג מפראה עיניך אשר תראה (דברים כח, יד)

מור החזון איש ז"ע אמר פעם לאחד מהבאים לביתו: יש לי ראייה מחו"ל שיש איסור להיות שוטה, שהרי אמרו במסכת עדויות (פ"ה מ"ו) 'מוטב לי להיקרא שוטה כל ימי, ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום, ולכאורה צריך ביאור, שהרי הלשון 'מוטב' שייך

רק בשתי דברים שווים, שיש אפשרות לבחור ביניהם, ועל כך שייך לומר שבכל זאת מוטב לבחור באחד משניהם, אבל כלפי רשע או שוטה, הרי להיות רשע זה איסור, מה שאין כן להיות שוטה. אלא מכאן הוכחה ברורה שלהיות שוטה גם זה איסור, וחז"ל מגלים שבכל זאת מוטב להיות שוטה כל ימיו ולא רשע אפילו שעה אחת!

ואילו כ"ק האדמו"ר בעל 'אמרי חיים' מוויז'ניץ ז"ע אמר לאחד ממקורביו: שים לב, שחז"ל לא אמרו 'מוטב לי להיות שוטה וכו', אלא 'מוטב לי להיקרא שוטה', כי לכל היותר מותר להיקרא שוטה כדי שלא להיות רשע, אבל להיות שוטה, לכך אין שום היתר...

ממך יראו וכן יעשו

'פי שם ה' נקרא עליך' - כאשר אתה תתנהג ביראת שמים, אזי 'ייראו' - ממילא גם יהודים אחרים יושפעו - 'מפניך' ויקבלו שפע של יראת שמים.

(הגאון מוילנא ז"ע)

רמז לתחילת מלחמת העולם

ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגה (דברים כח, טו)

כידוע, מלחמת העולם השנייה פרצה ביום י"ז באולול תרצ"ט, והיה זה ביום שיש פרשת כי תבוא. כותב על כך הגאון רבי שמעון הירשלי זצ"ל, בספרו 'שה לבית', שענין זה רמז בתורה, כי כידוע פרשת השבוע מתחלקת לשבעה קרואים, כנגד שבעת ימי השבוע, ובכל יום לומדים חלק אחד מהפרשה, וביום שיש פרשת כי תבוא לומדים את כל פרשת התוכחה...

הרחמן הוא יצילנו מכף כל אויב ואורב, ולא תקום פעמיים צרה ח"ו.

תלויים מנגד - שקית אינפוזיה...

והי חייך תלאים לך מנגד (דברים כח, טו)

כאשר היה פעם כ"ק האדמו"ר בעל 'דברי יואל' מסאטמאר ז"ע מאושפז בבית החולים, חיברו לו הרופאים אינפוזיה, על מנת להכניס נוזלים ותרופות בעירור אל תוך הוורידים. הגיע רב אחד לבקר, הצביע הרבי על עמוד האינפוזיה ועל שקית הנוזלים התלויה למעלה והפטיר בצחות: הנה

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

צִלְצַל | כָּל עֵצָה וּפְרִי אֲדָמָתָךְ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל (דברים כח, כב)

נאמרו כמה ביאורים במפרשים בכונת פסוק זה:
א. לדעת רש"י: 'צִלְצַל' הוא סוג של ארבה שיאכל את כל הפירות ויעשה את העצים עניים ורשים. רבינו בחי מבאר שארבה נקרא בשם 'צִלְצַל', על שם הרעש והצלצולים שהוא עושה כאשר הוא בא בקבוצה גדולה.
ב. הרמב"ן מבאר, ש'צִלְצַל' הם חיילות מחנה האויב, הנקראים 'צִלְצַל' על שם שישמיעו קול מלחמה וצלצולי תרועה, וכונת הכתוב שהאויבים ידרשו כל פירותיך. כן פירשו התוספות במסכת בבא קמא (קטו, ב ד"ה יחסנינה) ש'צִלְצַל' היינו האויב, ופירשו שנקרא צלצל על שם שמכסה כל הארץ כצל.
ג. רבינו מייחס פירוש ש'צִלְצַל' הוא מין שרץ העוף המצלצל בקולו בקיץ.
ד. ולב"ג פירש שהוא סוג של תולעת האוכלת את עלי העצים ומשחיתה פירותיהם.

ענינים לראות

הבנת מילה אחת בתורה

חֲרָחַר | יִכְכֶּה ה' בַּשָּׁחַת וּבַקְדָּחַת וּבַדִּלְקָת וּבַחֲרָחַר (דברים כח, כב)

איש הגורם לסכסוך בין אנשים, נקרא בשם 'מחרחר ריב', וכלשון הכתוב (משלי כו, כא) 'לְחָרַחַר רִיב'. אך מה פירוש המילה 'לחרחר'?
על הכתוב בפסוקי התוכחה: 'בַּחֲרָחַר', פירש רש"י שהכוונה על חולי המחמם את תוך וחולל הגוף, והוא מלשון הכתוב (איוב ל, ל) 'נִעְצַמְתִּי חֲרָה מִזִּי חָרָב', שהוא לשון יובש והתחממות. מבארים המפרשים (אמרי שפר), שתיבת 'חרחר' מורכבת משתי תיבות 'חר' - לשון חום, חולי המחמם, 'חר' - הוא לשון 'חור' כלומר החלל הפנימי של הגוף [כמו נקב וחור].
גם על הכתוב 'לְחָרַחַר רִיב' ביארו שם המפרשים (רש"י; מצודת ציון, ועוד) שהוא לשון חום, דהיינו להבעיר אש המריבה. [אך באבן עזרא פירש שהוא לשון 'להתערב במריבה', כמו (תהלים לו, ח) 'אֵל תִּתְחַר אֶן לְחָרֵץ']. וכן מצינו במשניות טבול-יום (א, ד): 'החרחרו יותר מכאצבע', ופירש בברטנורא: 'כשנשרף מן הלחם ביותר מעובי אצבע, ונגע טמא או טבול יום בשרוף, לא הוי חיבור ללחם'.

אזניים לשמוע

כללי רש"י הק' בדיקדוק הלשון

אֲבָדָהּ או 'הַאֲבִידָהּ' | וַרְדֵּפוּ עַד אֲבָדָהּ (דברים כח, כב)

בכל יום לאחר תפילת מנחה בהיכל הכולל, נשארים ר' מישאל ור' אליצפן ללמוד בחברותא את הלימוד היומי בפרשת השבוע. כשהגיעו בפרשתנו לפרק כ"ח פסוק כ': 'עַד הַשְּׁמִימָה וְעַד אֲבָדָהּ' העיר ר' מישאל שרש"י אינו מפרש כאן מאומה, ורק כעבור שלשה פסוקים, בפסוק כ"ב: 'וַרְדֵּפוּ עַד אֲבָדָהּ', מפרש רש"י את המילה 'אֲבָדָהּ'.
אני משער - הוסיף ר' מישאל - שאולי יש כאן טעות הדפוס, וצריך להעביר את הדיבור הזה ברש"י לפסוק כ', מה דעתך?
-אני אומר שחלילה לשלוח יד להגיה ברש"י, ואם נעני במפרשים בוודאי נגלה שיש לרש"י כוונה עמוקה מדוע פירש זאת דווקא כאן - טען ר' אליצפן.

והם אכן גילו נפלאות!
רש"י מפרש בפסוק כ"ב וַרְדֵּפוּ עַד אֲבָדָהּ: 'תִּרְגְּמוּ עַד דִּתִּיבֵד פְּלוֹמֵר עַד אֲבָד אוֹתָהּ, שֶׁתִּקְלָה מֵאֲלִיָּה'.
ביאור הדברים: אין פירוש הפסוק ורדפו עד אבדן - עד שהם יאבידו אותך [או עד שה' יאבד אותך], כי אז היה הכתוב צריך לומר 'עד האבידך' [כמו להלן (פסוק נא) עַד הַאֲבִידוֹ אֶתְּךָ], וגם היה לו לאונקלוס לתרגם 'עד דיהובד אותך' (גור אריה). ועוד, שהיה לו לומר בלשון רבים 'עד יאבדוך' כשהכוונה על אויבים רבים (מלאכת הקדש). אלא פירוש הכתוב: ורדפו עד שאתה מעצמן תאבד ותכלה. וכמבואר ב'גור אריה' שתיבת עַד אֲבָדָהּ, היא כמו תיבת אֲבָד, שהיא 'מקור עומד' [עצם שם הפעולה של האביד, בלי לייחס אותה לגוף או לזמן]. ותוספת האות פ' באה לומר שאתה מעצמן תהיה נאבד, כאילו נאמר אֲבָד תהיה אֶתְּךָ.

מבאר בספר מלאכת הקדש, שלכן דקדק רש"י והסביר זאת רק בפסוק כ"ב, ולא פסוק כ', כי שם לא נזכר דריפת אויבים, כך שפשוט שהכוונה שייאבד מעצמו, אבל כאן שנאמר שהאויבים ירדפוהו, הוצרך רש"י לבאר שהכוונה שיאבד מאליה.

ביאתך לעולם בלא חטא' - מה הכוונה?

הגהת הרש"ש במסכת בבא מציעא עוררה דיון ער סביב דברי חז"ל "שתהא ביאתך לעולם בלא חטא", לאור האמונה הפשוטה באמונת הגלגולים

על הכתוב בפרשתנו (כח, ו) בְּרֹחַ אֱתָהּ פְּבַאֲךָ וְיִרְוֶךָ אֱתָהּ בְּצִאתָךְ, מביא רש"י את דרשת חז"ל במסכת בבא מציעא (קו, א) "שְׁתָּהּ יִצְיָאָתָךְ מִן הָעוֹלָם בְּבִיאָתָךְ לְעוֹלָם, מִה בְּיָאָתָךְ לְעוֹלָם בְּלֹא חָטָא - אִךְ יִצְיָאָתָךְ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חָטָא".

מה הכוונה 'ביאתך לעולם בלא חטא'? והאם אכן כל הבא לעולם הוא בלא חטא? על כך בשורות שלפנינו.

אמונת הגלגול

אמונה פשוטה מקובלת בידינו מפי ספרים וסופרים, שיש נשמות שהיו פעם אחת בעולם, אך כיון שלא השלימו את עצמם, הם שוב חוזרים ומתגלגלים לעולם הזה. אמנם בדורות הראשונים היו שלא קיבלו אמונה זו, אך כל גדולי הדורות הראשונים והקדמונים והאחרונים, כתבו כדבר ברור ומוסכם שבוודאי ישנם גלגולי נשמות. כן ידוע שבכתבי האר"י יש ספר שלם 'ספר הגלגולים' ו'שער הגלגולים', ועוד הרבה ספרים התחברו על אמונת הגלגול.

חידושי הרש"ש

והנה, אחד הפירושים הנדפסים בש"ס ווילנא, פירוש קדוש ונפלא אשר יד הכל ממשמשת בו, הוא הפירוש של 'הגהות הרש"ש', שחיברו הגאון רבי שמואל שטראשון זצ"ל, מחכמי העיר ווילנא. תוכנו רצוף הגהות וביאורים נכוחים וישרים, השופכים אור בהיר ליישב הרבה קושיות.

אולם הגהה אחת של הרש"ש, גרמה לסערה

בעולם התורה, והיא מה שכתב שם במסכת בבא מציעא, וז"ל: "מכאן סתירה קצת לבעלי דעת הגלגול", עכ"ל. כוונתו להעיר, שמדברי הגמרא "מה ביאתך לעולם בלא חטא", משמע שכל הבא לעולם הרי הוא נקי לגמרי מחטא, וכיצד הדברים מתאימים לאמונה שאדם יכול לבוא לעולם בגלגול שני, ואז הוא אינו נקי מהחטא בביאתו לעולם?

דברים אלו הכתובים ברש"ש, היו תמוהים בעיני כמה מגדולי הדורות, כי איך יתכן לפקפק ח"ו על האמונה הפשוטה של גלגולי הנשמות.

ברש"ש אין שטויות...

יש שכתבו שהערה זו אין מקורה מהרש"ש עצמו, אלא יד זדים שלטו בו והכניסו דברים שלא כתב. כן מובא בספר דרך שיחה (בפרשתנו) בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שמסתבר שלא הרש"ש כתב זאת, כי "בדברי הרש"ש אין שטויות".

גם בגליון 'דברי שיח' מהגר"ח קנייבסקי (פסח תשע"ז) מובא בשם הגר"ח קנייבסקי, שבנו של הרש"ש נטה תחילה להשכלה, והוא כתב אז הגהה זו [ובסוף ימיו הוא חזר בתשובה והיה ת"ח גדול ויש הגהות שלו על הש"ס].

אדרבה - מכאן ראייה!

ולעצם הערת הרש"ש, כבר כתב הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע בספרו 'חיים ושלוש' בפרשתנו לדחות בחריפות, שלא זו בלבד שאין בדברי חז"ל אלו שום סתירה לאמונת הגלגול, אלא אדרבה מכאן הראיה והמקור לאמונת הגלגול!

כי בלי אמונת הגלגול ח"ו, הלא קשה איוו ברכה שייך 'ברוך אתה בבואך' שתהא ביאתך לעולם בלא חטא, הלא זה מוכרח שיבא לעולם בלי חטא, ולא שייך בזה ברכה או קללה, אלא ודאי לפי האמת בסוד הגלגול, יש נשמה שבאה לעולם עם חטא כדי לתקן, ומצד שני יש נשמה חדשה שבאה לעולם בלי חטא, ועל זאת נאמר 'ברוך מי שביאתו לעולם בלא חטא', דהיינו נשמה חדשה שלא צריכה לבוא בגלגול ולסבול יסורים.

ארור אתה בבואך

תוספת המתקנה לדברים אלו, מובא בגאון גאב"ד טשעבין זי"ע (בספר כוסי וויה, בפרשתנו), שהרי בפרשה זו כתוב גם 'ארור אתה בבואך', ומוכח מזה שבאותה מידה ששייך מציאות של ביאתך לעולם בלא חטא, שייך גם ארור אתה בבואך שביאתך לעולם עם חטא, וכפי שביאר בפירוש משיכל לדוד על רש"י: כאן: ארור אתה בבואך - היינו רשע שמתגלגל שוב בעולם הזה, שכבר בביאתו לעולם הוא מלא עוונות וחטאים, ומה שכתוב ברוך אתה בבואך הוא במי שבא לעולם בפעם הראשונה, או שהוא נשמת צדיק, והוא ברוך בבואו בלא

הערה זו לא
כתב הרש"ש
בעצמו, אלא
שלטו בו ידי
זדים להכניס
בדבריו שלא
כתב מעולם

חטא.

דף חדש

תירוץ נוסף כתבו האחרונים (דרך שיחה שם בשם הגר"ח קנייבסקי, וכן כתב מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו טעם ודעת בפרשתנו) שגם מי שבא לעולם בגלגול על מה שחטא בגלגול הקודם, אבל עכשיו הוא מתחיל דף חדש בלא חטאים חדשים, ועל כך אמרו שכשם שבא לעולם בלא לחטא חטאים חדשים בגלגול זה [ועוד, שאם יעבור כל גלגול זה בלא חטא ימחלו לו למפרע גם על מה שחטא בגלגול הקודם].

בגלגול הראשון

יישוב נוסף ופשוט, כתב הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א, ראש ישיבת 'כף החיים', בספרו הדד יעקב (ח"א סימן לט) כי דרשת רבותינו ז"ל מה ביאתך לעולם בלא חטא מדובר על ביאתו הראשונה של האדם לעולם הזה, ואכן כשהנשמה באה בפעם הראשונה לעולם הזה, היא באה בלא חטא.

רק 'סתירה קצת'

ואכן יש מי שכתבו שבדקדוק כתב הרש"ש הלשון 'סתירה קצת', לפי שבאמת אין זו קושיא כי בקל אפשר ליישב קושיא זו בתירוץ שהזכרנו.

'מועטין חלף מרובין' - מה הוסיף כאן רש"י?

ונשארתי במתי מעט תחת אשר ה'יתם פְּכוּכֵי הַשָּׂמִימִים לָרֵב (דברים כח, סב).
רש"י: וְנִשְׁאַרְתָּם בְּמִתִּי מֵעֵט פַּחַת גּוֹר' - מוֹעֲטִין חִלּוּף מְרִבִּין.

שהיו מרובין בהפלגה, אבל כיון שכתב רש"י "חלוף מרובין", משמעותו שהיו מועטין חילוף איזה מרובין שהיו, ולא דווקא חילוף ריבוי מופלג, אלא שהיה מרובים באופן מסוים, ואחר כך יתמעטו.

צאו וראו עד כמה דקדק הרא"ם בדברי רש"י בכל אות ואות!

עצם ההתמעטות

לכן הרא"ם כותב שרש"י בא ללמדנו, שאין כוונת הכתוב שיתמעטו ואז לא יוכלו לעמוד כנגד אויביהם, כי אם כן מה טעם אומרו: "תחת אשר ה'יתם פְּכוּכֵי הַשָּׂמִימִים לָרֵב", מה לי אם היו רבים מתחילה ועכשיו מועטין, או שהיו מועטין כבר מתחילתם, סוף סוף כיון שהם עכשיו מועטים לא יוכלו לעמוד נגד אויביהם. אלא כוונת הכתוב היא לומר, שהקללה היא עצם ההתמעטות שלהם, שבמקום שהיו תחילה רבים, יהיו עכשיו מועטין, כלומר שילכו ויתמעטו מיום ליום [וראה ביאורים נוספים בבאר מים חיים ובספר הזכרון].

כל הלומד ומעיין בדברי רש"י אלו עומד משתומם, מה בא רש"י לחדש בדברים אלו 'מועטין חלוף מְרִבִּין', והרי לכאורה לא הוסיף מאומה על מה שמפורש בפסוק שיישארו מועטים במקום מה שהיו מרובים, אתמהא!

ריבוי מופלא ומיעוט מופלא

הגור אריה כתב, שרש"י דקדק במה שאמר הכתוב "תחת אשר ה'יתם פְּכוּכֵי הַשָּׂמִימִים לָרֵב וגו'", ולא מצאנו בשאר הקללות שהזכיר הכתוב איך היו מתחילה לפני הקללה. לפיכך פירש שכונת הכתוב 'מועטין חלוף מְרִבִּין' - כלומר, שהקללה תהיה כפי ערך הברכה, שלעומת מה שהיו מרובים בשעת הברכה - **ריבוי מופלא** ככוכבי השמים, שהוא ריבוי דרך פלא, כך המיעוט יהיה **מיעוט מופלא** בדרך פלא.

'המרובין' או 'מרובין'

אולם, הרא"ם שולל ביאור זה, כי אם כן היה רש"י צריך לכתוב "מועטין חלוף **המרובין**", שאז היו משמעותו חלוף המרובין הראשונים,

פתגמי אורייתא

התבוננות והעמקה
בתרגום אונקלוס

מה הפירוש 'שנהיה לראש ולא לזנב'?

תורה: ונתתָהּ ה' לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב (דברים כח, יא).
אונקלוס: וְיִתְנַתְּנָהּ ה' לְתַקְרִיךְ וְלֹא לְחֻשָּׁל.

לאחד מכל הגוים'.

אולם אונקלוס תרגם 'לְתַקְרִיךְ וְלֹא לְחֻשָּׁל' [ובחלק מהדפוסים: 'לְתַקֵּיךְ וְלֹא חֻשָּׁל']. וביאורו המפרשים (מרפא לשון) שסבר התרגום ש'ראש' הוא כינוי לאדם גיבור, כי דרך הגיבור לרוץ בראש הגדוד, ו'זנב' הוא כינוי לאדם חלש, כי החלש מתאחר והולך בסוף כמו זנב.

כשלומדים את הכתוב 'לראש ולא לזנב' [וכן כשמתפללים בליל ראש השנה, שנהיה לראש ולא לזנב], מקובל לפרש לפי פשוטו שנהיה מהמושלים העומדים בראש, ולא מהאנשים הפשוטים שהם כזנב הנגרר אחרי הראש, וכן הוא בתרגום יונתן כאן: 'לְמִלְכִּין וְלֹא לְהִדְיוּסִין', וכן ביאר הרמב"ן: 'לראש לכל העמים ולא לזנב

תורה והלכה

נושאים הלכתיים
העולים מתוך הפרשה

כיסוי התפילין של ראש

וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וְיָדָא מִפְּנֵי (דברים כח, י).

הק' היה מכסה הטלית על התפילין של ראש, והעיר על כך המגן אברהם, שגם הנהוג כן לא יכסה לגמרי, וביאר המחצית השקל, דהיינו שהטלית יכסה כעין גג על התפילין מלמעלה, אבל מכל מקום יהיו נראים מלפניו.

אך בילקוט יוסף (סי' כ"ה הערה עד), הביא דעת כמה מפוסקי ספרד שנהגו על פי קבלה לכסות לגמרי את תפילין של ראש, וכדי לצאת ידי חובת 'וראו כל עמי הארץ וכו' די בכך שראים שהתפילין בולטים בטלית.

בתפילת שמונה עשרה

גם הסוברים כעיקר ההלכה שהתפילין צריכים להיות גלויים, אך בשעת תפילת שמונה עשרה, יש שנהגו לכסות בטלית את המצח והעיניים ואת התפילין של ראש (פרמ"ג סי' צא סק"א), ויש אומרים שנהגו גם בשעת תפילת שמונה עשרה להשאיר התפילין מגולים לגמרי, ולכסות המצח והעיניים רק בטלית מן הצדדים (שו"ת לבושי מרדכי תליתאי או"ח סי' ב').

גלויים ונראים

נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' נז, יא): 'תפילין של ראש טוב להיותם גלויים ונראים', ובטעם הדבר מובא שם בבית יוסף בשם הראשונים, משום שנאמר וראו כל עמי הארץ וגו' ודרשו חז"ל (ברכות ו, א) אלו תפילין שבראש, הרי שתפילין אלו צריכים להיות נראים. וכל זה הוא רק לכתחילה, אך בדיעבד יצי יד חובתו אף אם היו התפילין מכוסות לגמרי (משנ"ב ס"ק מה).

גם הקשר?

עוד הביא הבית יוסף בשם המרדכי, שגם הקשר של התפילין של ראש צריך להיות גלוי ונראה, משום שנאמר (שמות לג, כג) וְרָאִיתָ אֶת אֱלֹהֶיךָ [פירש שם שרש"י: שהראו קשר של תפילין], אך כתב המשנה ברורה (שם) בשם הפוסקים שאין נוהגים כן.

על פי קבלה

והנה במגן אברהם (סי' ח סק"א) כתב שהאר"י

תפילין של ראש צריכים להיות גלויים ונראים לכתחילה, והקשר אינו צריך להיות נראה. לדעת האריז"ל - יש שכתבו לכסותם רק מלמעלה, ויש מהספרדים שנהגו לכסותם לגמרי. ובתפילת שמונה עשרה יש שנהגו לכסות לגמרי, ויש שנהגו להשאירם גלויים.

הלכה
למעשה:

